

MELLE

MOCHT GEEN

JEZUS

HETEN

Koos Levy-van Halm

Amsterdam 2016

	inleiding	6
1	Het atelier	10
2	Laatste stappen van oude man	16
3	Krokodillengevecht	24
4	Veronica	36
5	Aanpoten op zee	52
6	De matroos is altijd de lul	60
7	Droomjongetje	70
8	Huisje in Hoorn	78
9	Nooit meer oorlog!!	86
10	Scheiding van wegen	98
11	Landschap met kreeftmens	106
12	Abessijnse vrijheidsstrijder	114
13	God in Frankrijk	120
14	Germanendom	128
15	Hongerwinter 1944	132
16	Stratenmaker	142
17	Het korporaalschap van het hemelrijk	154
18	Witte Donderdag	162
19	Dood jongetje	170
	epiloog	174
	bronnen	182
	colofon	184

De familie Oldeboerrigter

De oostelijke eilanden in Amsterdam vormden in de eerste dertig jaar van de 20ste eeuw de leefomgeving van mijn moeder Liberta, haar zuster Henriëtte en haar broer Melle. Het was een buurt waarin de zeevaart domineerde. Het af- en aanvaren van schepen, het laden en lossen in de havens en het komen en gaan van zeelieden drukten er een stempel op.

Op de school aan het Lange Eind zagen de kinderen Oldeboerrigter de schepen op weg naar de KNSM-haven langs het klaslokaal varen. Hun vader Hendriekus was bootsman op de kustvaart. Als aanhanger van Ferdinand Domela Nieuwenhuis vocht hij voor een betere wereld en een menswaardig arbeidersbestaan. Zijn kinderen kregen de opdracht mee strijdbaar te zijn en te vechten voor vrijheid en gelijkheid. Zelf had hij als kind in Zuidwest-Friesland en Harlingen ervaren hoe verstikkend armoede kon zijn in de kinderrijke gezinnen.

Zijn moeder, die als kind Minke Pieters Klijnstra heette, kwam uit een welgestelde boerenfamilie in de zuidwesthoek van Friesland. Helaas ging het haar vader, Pieter Jansz Klijnstra, financieel minder goed dan zijn vader Jan en trouwde zijn dochter Minke tot twee maal toe beneden haar stand met een seizoenarbeider. Haar laatste echtgenoot, Lambertus Oldeboerrigter, was de vader van Hendriekus.

Johanna, de eveneens uit Harlingen afkomstige moeder van Liberta, Henriëtte en Melle, had een stabielere achtergrond. Zij

trouwde op 24-jarige leeftijd met haar jeugdliefde en trok naar Amsterdam, waar haar jonge echtgenoot een baan als typograaf kreeg. Het geluk zou niet lang duren, want binnen vier jaar stierven haar beide kinderen en haar echtgenoot aan tuberculose. Het was een groot verdriet dat ze altijd bij zich droeg.

Een paar jaar na het verlies leerde ze Hendriekus Oldeboerrigter kennen en trouwde met hem. De drie kinderen die ze toen kreeg, bleven in leven. Ze waren een kostbaar bezit en ze beseften dat later ook zelf.

Het was uiteraard toen niet de enige familie die strijd leverde en verliezen leed, maar wel de enige familie waarvan de geschiedenis in beeld is gebracht. Melle zou de strijd van zijn vader en het verdriet van zijn moeder op een heel eigen wijze verwerken in zijn kunst. De geschiedenis van zijn familie mengde hij met de ervaringen uit zijn volwassen leven. In de vaak bizarre en moeilijk te verklaren voorstellingen spelen twee onderwerpen altijd een belangrijke rol: vruchtbaarheid en dood.

Aan de opdracht die zijn vader hem gaf heeft Melle zich, ondanks zijn respect voor diens idealen, niet gehouden. Hij geloofde niet in het succes van een strijd voor een betere wereld, waarin het gelijkheidsideaal centraal staat. Dat ideaal zou gelet op de menselijke natuur niet te verwezenlijken zijn. Melle brengt dan ook een wereld in beeld waarin de natuur altijd het laatste woord heeft. Dat is een mooie, lieflijke, maar vooral wrede natuur, waarin de geperverteerde mens er het slechtst vanaf komt. De in beeld gebrachte boodschap is hard en afstotend, maar wordt verzacht door de prachtige details ontleend aan die lieflijke natuur.

Het lijkt erop dat de kunstenaar Melle bij herhaling zijn mensbeeld tegenover dat van zijn vader heeft gesteld. Daar was moed voor nodig, vooral om het begeleidend schuldgevoel in de hand te houden. Wie uiteindelijk het gelijk aan zijn kant had, laat zich raden.

Hoe het zij, het benaderen van zijn werk vanuit zijn en mijn familiegeschiedenis is een interessante invalshoek gebleken.

Voor het laatst liep ik de hoge trap op naar het schildersatelier. De lege stoeltjeslift hing werkeloos tegen de leuning. Niet dat Melle daarvan gebruik had gemaakt, want die was al dertig jaar dood. Het waren de laatste huiseigenaren die de lift lieten installeren en zij waren het ook die het atelier jarenlang als een verstilde plek koesterden. Ik wist dat het niet eeuwig kon duren.

Sinds kort woont er op de derde verdieping een antikraakwacht; de dagen van het atelier zijn geteld. Ik mocht als laatste bezoeker kijken of er nog iets van mijn oom, de schilder, te vinden was. Wat beschroomd beklom ik op de tast het kleine trapje naar de zolder en vond daar de deur naar het atelier. Er lagen dode vliegen in de vensterbank en op een verhoging bij het raam stond een versleten fauteuil. Jammer dat de schildersezels verdwenen was, maar er hing nog wel een palet met olieverfresten aan de muur.

Ik liet me zakken in de fauteuil en keek om me heen. Links hing een foto van een jonge man in een ovaal lijstje aan een spijker. 'Lex' stond in vage letters op de achterkant. Er stond een foto van mijn ooms eerste geliefde, Geesje, daarnaast een droogboeketje in een lijstje en een grafminiatuurtje achter glas. In de hoek bij het raam zag ik nog een heel klein speelgoedboekje staan en een Christuskop van steen. Mijn blik dwaalde af naar het boekenkastje. Het leek me nogal uitgedund; zelf had ik een aantal jaren geleden Het *Schilder-boeck* van Karel van Mander mee mogen nemen. In een kast aan de andere kant van de kamer, waarvan het deurtje openstond, zag ik een paar fragmenten van een getekend dagboek en schriftjes met tekeningen uit mijn